

Status pripornikov

Tomaž Bračko, Dušan Peganc

Povzetek:

Namen prispevka:

Avtorja sta zaposlena v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje, kjer se izvaja tudi pripor. Delata v pazniški službi, eden kot poveljnik, drugi kot paznik, tako da se vsakodnevno srečujeta s problemi izvajanja pripora, od sprejema, nastanitve in bivanja pripornikov.

Uvodoma predstavita zakonske podlage za odreditev in trajanje pripora, v nadaljevanju pa opišeta težave, kot jih vidita in nakažeta nekaj rešitev.

Opozoriti želita predvsem na prostorske težave in težave v zvezi s pomanjkanjem kadrov, ki so eden od glavnih vzrokov za vse ostale težave, ki se pri izvajanju pripora pojavljajo.

Metodologija:

Preučitev zakonodaje, analiza praktičnih postopkov pri delu s priporniki in primerjava statusa pripornikov in obsojencev.

Ugotovitve:

Priporniki so praviloma v vseh sklopih v slabšem položaju kot obsojenci. So iz varnostnih razlogov težje zaposljivi, tudi tisti, ki delajo nimajo pravice do dopusta pred začetkom prestajanja zaporne kazni, vsaj prvih štirinajst dni imajo vsi obiske za pregrado, niso deležni ugodnosti zunaj zavoda, v bivalnih prostorih so zaklenjeni praviloma 22 ur, razen v času bivanja na prostem, hranijo se kar v bivalnih prostorih, tuširanje imajo omejeno itd. Opisujeta trenutne razmere, ki so praviloma podobne po vseh zavodih, kjer se izvršuje pripor. V raziskavi se ne dotakneta predlagane nove zakonodaje s kazenskega področja, ki pa bo najverjetneje z alternativnimi oblikami izvrševanja kazenskih sankcij pripomogla k zmanjšanju števila zaprtih in s tem tudi izboljšanju bivalnih razmer pripornikov.

Praktična uporabnost:

Uporaba ugotovitev za spremembo zakonodaje in posledično tudi prakse.

Izvirnost prispevka:

Ugotovitve so splošno znane, o tem se govori že dalj časa. Je pa tema pereča in nujno je izboljšanje položaja pripornikov, za kar nas nenazadnje obvezujejo tudi mednarodna priporočila.

Ključne besede: pripor, pripornik, pravice – ugodnosti, možnosti, bivalne razmere

1 UVOD

Najhujši poseg v osebno svobodo osebe, ki še ni obsojena za storjeno kaznivo dejanje, je prav gotovo pripor, saj pri njem človek že veliko pred pravnomočnostjo sodbe pristane za rešetkami. Sodišče se za odreditev pripora odloči, če se obtoženec skriva oziroma obstaja nevarnost, da bo pobegnil, uničil dokaze kaznivega dejanja, vplival na priče ter, če glede na dejanje in siceršnje življenje obtoženca obstaja nevarnost, da bo dejanje ponovil. V človekovi

naravi je, da poskuša vse, da se izogne zaporu. Ljudje so za to pripravljeni lagati, podkupovati, groziti, nekateri pa celo ubijati. Predvsem pa so pripravljeni bežati tja, kjer jih tako imenovana roka pravice ne bo dosegla. Eden izmed ukrepov za zagotovitev prisotnosti obdolženca na sojenju in v končni fazi uspešno izvedbo kazenskega postopka je odreditev pripora. Pripor odredi preiskovalni sodnik na predlog državnega tožilca.

Življenje pripornikov v zaporu urejuje kopica pravnih aktov. Vsekakor na slovensko zakonodajo vpliva evropska, vendar se bomo v tem prispevku opredelili na slovensko zakonodajo. Hierarhija prava izhaja že iz Ustave nato je Zakon o kazenskem postopku iz njega pa izvira Pravilnik o izvrševanju pripora. Na koncu je še Hišni red, ki podrobno opredeljuje vsa zakonska določila in jih postavlja v časovne in prostorske okvirje.

Vendar pa z odreditvijo pripora nastanejo nove težave na drugi strani, v priporu. Tam se delavci zopora srečujejo z vrsto težav, ki so povezane z vsakodnevnimi aktivnostmi pripornikov. Začnejo se že pri nameščanju pripornika v sobo nato sledi vrsto aktivnosti, kot so prehrana, osebna higiena, delo, zdravniški pregledi, delitev zdravil, obiski, sprejemanje pošilk, telefonski stiki, dopisovanje, bivanje na svežem zraku in še vrsto ostalih aktivnosti.

2 USTAVNA DOLOČILA

Ustava, kot najvišji pravni akt v Republiki Sloveniji je temelj za vso ostalo zakonodajo. Vsebuje določila, ki urejujejo status pripornikov v zaporu. S strani človekovih pravic in temeljnih svoboščin so priporniki enaki ne glede na narodnost, raso, jezik, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Svojo versko, politično ali drugo prepričanje lahko svobodno izražajo, niso pa se jim dolžni opredeliti.

Glede na to, da v Republiki Sloveniji ni smrtne kazni, je njihovo življenje nedotakljivo. Ne smejo biti podvrženi mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Vsekakor, je tudi prepovedano na njih delati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njihove svobodne privolitve. Ne glede na to, da jim je bila odvzeta prostost, je treba spoštovati njihovo osebnost in dostojanstvo. Prepovedano je izvrševati, kakršnokoli nasilje nad njimi, ter izsiljevanje priznanj in izjav, tako s strani delavcev zavoda, kot tudi s strani sopripornikov.

Delo pripornikov ni obvezno, prisilno delo je prepovedano. Vsi imajo pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon. Nikogar pa ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih zakon določa.

Vsak pripornik, ki je dopolnil 18 let ima pravico voliti kljub temu, da mu je bila odvzeta prostost.

3 ZAKONSKA DOLOČILA

V tem sklopu bodo strnjena določila, ki jih določajo Zakon o kazenskem postopku (ZKP), Pravilnik o izvrševanju pripora (PIP) in Hišni red (HR) o izvrševanju pripora v zavodu za prestajanje mladoletniškega zopora in kazni zopora (ZPMZKZ) Celje.

Pravilnik o izvrševanju pripora izdaja minister za pravosodje na podlagi ZKP. Na podlagi PIP, izdaja direktor posameznega zavoda za prestajanje kazni zapora v soglasju z generalnim direktorjem Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) hišni red, ki podrobneje urejuje določila iz PIP.

3.1 Splošne določbe

Za zakonito izvrševanje pripora, je odgovoren direktor zavoda za prestajanje kazni zapora v katerem je ta organiziran. V skladu z ZKP, PIP, HR in po navodilih generalnega direktorja UIKS, organizira prestajanje pripora, skrbi za zakonito in pravilno ravnanje s priporniki. Odgovoren je za njihovo varnost in zavarovanje. Opravlja tudi druge naloge, za katere je pristojen po ZKP in PIP. V času prestajanja pripora je potrebno s priporniki ravnati humano, varovati njihovo telesno in duševno zdravje, ne sme se žaliti njihove osebnosti in dostojanstva. Zoper njih se smejo uporabiti samo tiste omejitve, ki so potrebne, da se prepreči beg ali dogovarjanje, ki bi lahko škodovalo uspešni izvedbi postopka. Pripornike je potrebno ob sprejemu v zavod seznaniti z določbami ZKP, PIP, HR in z ratificiranimi mednarodnimi pravili o izvrševanju pripora. Ravnati se morajo po ukazih pooblaščenih uradnih oseb - paznikov. Na njihovo željo morajo strokovni delavci zavoda, pripornikom pomagati pri reševanju njihovih družinskih zadev in vprašanj, ki so nastala zaradi odreditve in izvrševanja pripora. Če je potreba po preskrbi njihovih otrok ali družine, morajo obvestiti center za socialno delo, ki je pristojen organ po predpisih o socialnem varstvu.

3.2 Namestitvev pripornikov

Pri namestitvi pripornikov v zavod je potrebno upoštevati spol, saj v istem prostoru ne smejo bivati osebe, ki niso istega spola. Praviloma tudi ne smejo biti v istem prostoru osebe, ki so sodelovale pri istem kaznivem dejanju. Prav tako ne smejo bivati skupaj priporniki in obsojenci. Če je mogoče, ne smejo biti osebe, ki so obdolžene za kaznivo dejanje v povratku, priprte v istem prostoru z drugimi priporniki, na katere bi lahko škodljivo vplivale. Prostori, v katerih prebivajo, morajo ustrezati zdravstvenim, prostorskim in higienskimi zahtevam. Spalnice so lahko samske ali skupne z največ do 4 posteljami, izjemoma tudi več, če to zahtevajo prostorske razmere zavoda. Pri razporeditvi pripornikov v bivalni prostor upošteva zavod odredbo pristojnega sodišča, pripornikovo osebnost, zdravstveno stanje in vrsto kaznivega dejanja, katerega je osumljen oziroma obdolžen. Pri tem je potrebno upoštevati željo pripornikov nekadilcev, če želijo biti v sobi nekadilcev razen, če se ne dogovorijo drugače. Pred namestitvijo v bivalni prostor se jim odvzamejo predmeti, ki jih zaradi velikosti ali količine ni mogoče hraniti v tem prostoru. Določi se jim bivalni prostor, postelja in omarica za shranjevanje osebnih predmetov. Ob sprejemu v zavod se morajo okopati in prevzeti posteljnino. Če ne želijo imeti zavodske posteljnine imajo lahko svojo. V primeru, da ob sprejemu nimajo toaletnih potrebščin, brisač, perila ali primerne obleke in obutve za bivanje v zavodu, jim le te zagotovi zavod. Od toaletnih potrebščin se jim zagotovi milo, zobna pasta, ščetka, pribor za britje in šampon. Paznik mora ob sprejemu opraviti osebni pregled pripornikov in stvari, ki jih imajo pri sebi. Osebni pregled pripornic sme opraviti samo paznica ženskega spola. Ob osebnem pregledu se jim odvzamejo predmeti, ki jih po ZKP in PIP, med prestajanjem pripora ne smejo imeti pri sebi. Odvzamejo se jim tudi denar ali predmeti, ki so pomembni za kazenski postopek oz. za katere je podan utemeljen sum, da so jih pridobil s kaznivim dejanjem ali da je bilo z njimi storjeno kaznivo dejanje ali da so predmet kaznivega dejanja. Paznik, ki je opravljal osebni pregled, izda potrdilo z opisom odvzetih stvari. Shranijo se v določenih prostorih. Ob spustitvi na prostost se jim predmeti vrnejo.

3.3 Prestajanje pripora

Pripornike se sprejme v zavod praviloma na podlagi pisnega sklepa o priporu. Sklep o podaljšanju pripora pa mora pristojno sodišče vročiti zavodu pred potekom roka, do katerega je bil pripor odrejen. Med prestajanjem pripora smejo imeti pri sebi in uporabljati stvari za osebno rabo. To so stvari za vzdrževanje osebne higiene, obleka, obutev, perilo, nogavice, robci, brisače, toaletne potrebščine, posteljnina, osebni predmeti (ura, prstani, verižice, fotografije, pribor za pisanje, cigarete, pribor za kajenje, knjige, časopisi), denar v znesku do 80 EUR, sredstva za spremljanje javnih medijev (radio, TV) ter druge predmete, ki glede na velikost in količino omogočajo funkcionalno bivanje v bivalnem prostoru in ne motijo sopripornikov. Če jim zavod ne zagotovi tehničnih predmetov (npr. radio, TV), jih smejo nabavljati v zavodski prodajalni oz. preko zavoda, če tega ni v prodajalni. Na njihove stroške jih mora pregledati pooblaščen delavec ustreznega servisa. Pripornikom, ki bivajo v ločenih prostorih v zavodu, je prepovedano dopisovanje, pogovarjanje ali kakršnokoli sporazumevanje. Prepovedani so vsi ustni ali pisni stiki z osebami zunaj zavoda, ki niso v skladu z ZKP in PIP. Prav tako si ne smejo med seboj izmenjavati, dajati, prodajati ali kupovati knjig, časopisov, drugih tiskovin ali kakršnihkoli drugih predmetov. Pokvarljive predmete in ostale predmete, ki niso sporni in jih želijo priporniki izročiti ali poslati družini ali kakšni drugi osebi, ki jo določijo sami, mora zavod na njihove stroške to storiti. Če pa predmetov ni mogoče izročiti, jih zavod uniči. V zavodu, prav tako ne smejo imeti predmetov, ki utegnejo služiti za napad, pobeg, ogrožanje sebe ali koga drugega oz. varnosti zavoda, kakor tudi povezovanje z drugimi osebami v zavodu in izven njega. Ne smejo imeti alkoholnih pijač, mamil in drugih sredstev, ki so škodljiva za njihovo zdravje. Pravico imajo do osemurnega neprekinjenega počitka v štiriindvajsetih urah. V skladu s HR, morajo priporniki zjutraj vstati in pospraviti posteljo. V času izven neprekinjenega počitka jim je dovoljeno ležati na postelji, potem ko opravijo obveznosti čiščenja prostora, v katerem bivajo. Vsak dan jim je potrebno zagotoviti najmanj dve uri gibanja na prostem, ki ga nadzorujejo pazniki. Pri nadzoru pazniki skrbijo, da priporniki ne pridejo v stik s priporniki, ki so sodelovali pri istem kaznivem dejanju, z drugimi priporniki, če bi to lahko škodilo uspešni izvedbi postopka, z obsojenci ali osebami, kaznovanimi z zaporom v postopku o prekršku. Med časom bivanja na prostem, lahko zavod v mejah možnosti, ter pod nadzorstvom paznikov, zanje organizira razne športne aktivnosti. Gibanje pripornikov na prostem je mogoče predčasno prekiniti, če je to potrebno zaradi uspešne izvedbe postopka, zaradi ohranitve reda in discipline ali zaradi preprečitve pobega. Na njihovo željo se jim omogoči tudi uporaba sobe za rekreacijo (fitnes), v skladu z dnevnim redom. S svojim vedenjem ne smejo motiti reda in miru v zavodu, ogrožati varnosti zavoda ali varnosti drugih pripornikov. Morajo imeti korekten odnos do delavcev zavoda in do sopripornikov. Nedopustno je izvajanje pritiskov skupine ali posameznikov nad drugimi skupinami ali posamezniki, medsebojno obračunavanje ali ustrahovanje, izkoriščanje, žaljenje, poniževanje ali zasmehovanje.

3.4 Delo pripornika

Dovoljeno jim je uporabiti za dela, ki so potrebna za vzdrževanje reda in čistoče v njihovih prostorih. V skladu z možnostmi zavoda in pod pogojem, da to ni škodljivo za kazenski postopek, jim je potrebno omogočiti delo, ki ustreza njihovim duševnim in telesnim sposobnostim, če to želijo. O tem odločajo zavodski zdravnik in preiskovalni sodnik oz. predsednik senata v sporazumu z upravo zavoda. Za opravljeno delo imajo pravico do plačila. Višino in način plačila podrobneje predpiše Minister pristojen za pravosodje. Opravljajo lahko delo v ustrezno zavarovanem delovnem prostoru, ki pa mora biti organizirano tako, da ne vpliva na izvedbo kazenskega postopka. Posameznim pripornikom se lahko omogoči delo tudi v bivalnih prostorih, če ga je mogoče organizirati in če ni v nasprotju s higieno in interesom

varnosti. Priporniku, ki mu je bil pripor odrejen ali podaljšan po razglasitvi sodbe prve stopnje, se delo lahko omogoči tudi v delovnih prostorih, kjer delajo obsojenci. Delovni čas traja praviloma 40 ur tedensko. Delo opravlja v skladu z urnikom, ki velja za delo obsojencev. Na željo se jim mora dovoliti, da z delom prenehajo, če to sami zahtevajo. Treba jih je tudi oprostiti delovnih obveznosti, če je potrebno, da se pripravijo na zaslišanje, glavno obravnavo ali da vložijo pravno sredstvo. V primeru, da ovirajo delovni proces, motijo druge pri delu, ni smotno, da bi še naprej delali zaradi varnosti ali interesov kazenskega postopka. Direktor zavoda lahko začasno odstrani pripornike z dela in obvesti pristojno sodišče. Priporniki odhajajo na delo in se vračajo z dela v skladu z dnevnim redom. Na delo se jih razporeja na podlagi predpisane sistemizacije del in nalog, ki velja za obsojence. Dolžni so opravljati delo po navodilih in v dogovoru z inštruktorjem. Morajo si prizadevati, da delo opravljajo kvalitetno in v obsegu normiranih količin izdelkov. Pripornikom, ki redno delajo in pri delu, glede na njihove zdravstvene sposobnosti in zmožnosti, dosegajo pričakovane rezultate, se v skladu s HR na njihovo prošnjo lahko omogočijo pogostejši obiski ožjih družinskih članov ter pogostejši in podaljšani telefonski pogovori z njimi. O prošnji odloča direktor zavoda ali od njega pooblaščen oseba.

3.5 Sprejemanje obiskov

Priporniki lahko sprejemajo obiske bližnjih sorodnikov, z dovoljenjem preiskovalnega sodnika, ki opravlja preiskavo in pod njegovim nadzorstvom ali pod nadzorstvom nekoga, ki ga on določi. Na njihovo zahtevo pa jih lahko obiskujejo tudi zdravnik in drugi. Obisk zdravnika pa se izvaja praviloma v zavodski ambulanti. Vendar se lahko posamezni obiski prepovejo, če bi zaradi tega lahko nastala škoda za postopek. Bližnji sorodniki smejo pripornika obiskati praviloma enkrat tedensko. S hišnim redom zavoda se lahko določi, da ga smejo bližnji sorodniki obiskati pogostejše, toda največ trikrat na teden. Za bližnje sorodnike se štejejo zakonec oz. oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, krvni sorodniki v ravni vrsti, posvojitelj, posvojenec, brat, sestra, rejnik in skrbnik. Na njegovo prošnjo lahko pristojno sodišče dovoli obisk tudi drugim osebam. Hkrati ga lahko obiščejo največ trije obiskovalci, razen če prostorski pogoji omogočajo večje število obiskovalcev. Dan, čas in trajanje obiskov se določi z odredbo predsednik okrožnega sodišča v sporazumu z direktorjem zavoda. Obisk ne sme biti krajši od 30 minut. Pristojno sodišče lahko izjemoma dovoli obisk tudi kakšen drug dan, ki ni določen za obiske. Dan, čas in trajanje obiskov pa se natančneje določi s HR. Obiski se opravijo v posebnem prostoru zavoda. Prostor za obiske je praviloma pregrajen s stekleno pregrado, ki onemogoča izmenjavo predmetov med pripornikom in obiskovalcem. Z dovoljenjem direktorja zavoda se lahko opravijo obiski tudi brez steklene pregrade. Za red in varnost pri obiskih skrbijo pazniki, ki med obiskom ne smejo poslušati pogovora med pripornikom in njegovim odvetnikom oz. diplomatskim in konzularnim predstavnikom njegove države ter varuhom človekovih pravic. V primeru, da pripornik ali obiskovalec ogrožata red in varnost zavoda ali poskušata izkoristiti obisk zato, da bi onemogočila uspešno izvedbo kazenskega postopka, paznik prekine obisk in o tem obvesti pristojno sodišče. O prekinitvi obiska izda direktor zavoda pisno odločbo, zoper katero je dopustna pritožba na pristojno sodišče. Zagovorniku je treba omogočiti, da govori s pripornikom v posebnem in za to primernem prostoru, prosto in brez nadzorstva kadarkoli, razen v času obrokov hrane, v času, ko pripornik biva na prostem in v času nočnega počitka. Diplomatski in konzularni predstavniki tuje države imajo pravico, da z vednostjo preiskovalnega sodnika, ki opavlja preiskavo, obiskujejo in brez nadzora govorijo z priporniki iz njihovih držav. Varuh človekovih pravic oz. njegov namestnik jih lahko obiskujejo in si z njimi dopisujejo brez predhodnega obveščanja in nadzorstva preiskovalnega sodnika ali

nadzorstva nekoga, ki ga ta določi. Pošto, ki jo pošiljajo Uradu varuha človekovih pravic, ni dopustno pregledovati.

3.6 Dopisovanje pripornika

Z osebami zunaj zavoda si lahko dopisujejo ali imajo druge stike. Preiskovalni sodnik lahko na predlog državnega tožilca s pisnim sklepom odredi nadzor pisemskih in drugih pošilk, drugih stikov pripornikov z osebami zunaj zavoda, če tako zahtevajo razlogi, zaradi katerih je bil odrejen pripor. Preiskovalni sodnik lahko pripornikom prepove pošiljanje ali sprejemanje pisem in drugih pošilk ali vzpostavljanje stikov, ki so škodljivi za postopek. Ne sme pa jim prepovedati, da bi poslali prošnjo ali pritožbo. Pisanje naslovljeno na varuha človekovih pravic, mora zavod poslati neposredno na ta naslov. Zavod mora pripornikom v zaprti pisemski ovojnici vročiti pisemske pošiljke, ki jih varuh človekovih pravic pošilja na njihovo ime. Pisma, ki jih priporniki pišejo zagovorniku ali ti pripornikom, je treba izročiti oz. odposlati neposredno naslovniku še istega dne oz. prvi naslednji delovni dan. Pripornikom, ki nimajo sredstev, zagotovi zavod vse potrebno za pisanje prošenj in pritožb, dopisovanje z zagovornikom in bližjimi sorodniki. Gradiva v zvezi z izvajanjem volilne pravice pripornikov, se ne pošiljajo pristojnemu sodišču. V primeru, da je podan utemeljen sum, da so v pisemski pošiljki, za katero preiskovalni sodnik ni odredil nadzora, predmeti ki jih po ZKP in PIP ne smejo posedovati, lahko direktor zavoda odredi pregled take pošiljke. Pregled pošiljke opravi pooblaščen uradna oseba, ki jo določi direktor zavoda. Pregled se lahko opravi s pomočjo ustreznih tehničnih sredstev oz. tako, da pripornik odpre pisemsko pošiljko v navzočnosti pooblaščenih uradnih oseb zavoda. Le-ta ne sme prebirati vsebine pisemske pošiljke. Če se v pisemski pošiljki odkrijejo predmeti ali stvari, ki jih ne smejo imeti pri sebi, jih delavec, ki jih je odkril, začasno odvzame in izroči direktorju zavoda ali drugemu pooblaščenemu delavcu. odvzemu mu izda potrdilo. Pravico imajo pošiljati pisemske pošiljke tudi Odboru Sveta Evrope za preprečevanje mučenja in nehumanega in ponižujočega ravnanja in kaznovanja, če menijo, da so bili med izvrševanjem pripora podvrženi mučenju ali ponižujočemu ravnanju in kaznovanju oz. so bile kako drugače kršene njihove pravice. Zavod vroča pripornikom poštno pošiljke takoj po sprejetju. Ostale pisemske pošiljke, zelene obrazce, telegrame in papir za pisanje se pripornikom izroča v bivalnih prostorih vsak dan do časa, ki je predviden za nočni počitek.

3.7 Telefonski stiki pripornikov

Uporabo telefona za stike z osebami zunaj zavoda dovoli, na njihove stroške in v mejah možnosti zavoda, pristojno sodišče. Ob prihodu v pripor imajo pravico do enkratnega telefonskega pogovora s katerimkoli zagovornikom iz seznama odvetniške zbornice Slovenije. V primeru, da nimajo denarja, lahko ta klic opravijo na stroške zavoda. Kasnejši telefonski pogovori z zagovornikom se izvajajo na njihove stroške. Telefonski pogovori so nadzorovani, razen pogovorov z zagovornikom oz. diplomatskim ali konzularnim predstavnikom njegove države. O nadzoru nad telefonskimi pogovori, ki zadevajo interese varnosti ter reda in discipline, odloča direktor zavoda. Ta določi tudi uradno osebo, ki opravlja nadzor. Priporniki morajo biti vnaprej seznanjeni z nadzorom telefonskih pogovorov. Telefonski pogovori so časovno omejeni na najmanj dvakrat tedensko, trajajo najmanj 10 minut in se izvajajo v skladu z dnevnim redom. Takrat se izvajajo tudi nadzorovani telefonski pogovori. Odredi jih preiskovalni sodnik, razen v primeru, ko nadzor ni možen v času, določenem za izvajanje telefonskih pogovorov v zavodu. Pripornikom, ki so zaposleni v gospodarski enoti zavoda, se omogočijo telefonski pogovori trikrat tedensko. Telefonski pogovori z diplomatskim in konzularnim predstavnikom iz njihove države, varuhom človekovih pravic in odvetnikom, se omogočijo po potrebi.

3.8 Sprejemanje drugih pošilk

Enkrat tedensko lahko od ožjih družinskih članov sprejemajo pošiljke z obleko, perilom in drugimi predmeti, ki jih smejo po ZKP in PIP imeti pri sebi. Sprejemajo jih lahko pri obisku ali po pošti. Morajo biti primerno zaviti in označeni z naslovom odpošiljatelja in prejemnika. Enkrat na mesec lahko sprejemajo tudi pošiljke s hrano, neomejeno pa lahko sprejemajo pošiljke s časopisi, knjigami in drugimi publikacijami. V pošilkah lahko sprejemajo artikle, če jih ne morejo kupiti ali nabaviti v zavodski prodajalni. V pošilkah s hrano smejo sprejemati sveže sadje, predpakirana živila in brezalkoholne pijače. V pošilkah je lahko hrana, ki ji rok trajanja ni potekel in je organoleptično neoporečna. Embalaža paketnih pošilk se po pregledu uniči. V pošilkah s hrano ne smejo prejemati hitro pokvarljivih živil in pijače ter živil, ki jih je treba hraniti v hladilniku ter tobaka in tobačnih izdelkov. Obiskovalci morajo pakete, v katerih so stvari, ki jih prinesejo v zavod, izročiti pristojnemu delavcu zavoda. Le ta poskrbi, da se izročijo pripornikom po končanem obisku. Največja dovoljena velikost pošiljke je 40 x 40 x 25cm. Če priporniki dobijo po pošti ali ob obisku pošiljko, ki presega predpisano dimenzijo, se vrne pošiljatelju oz. prinašalcu na njihove stroške. V primeru, da odklonijo plačilo poštnih stroškov ali za to nimajo denarja, se hrana komisijsko uniči, drugi predmeti pa se hranijo v zavodskem skladišču. Izjemoma pa smejo po predhodnem dovoljenju direktorja zavoda sprejeti pošiljko večje dimenzije kot je zgoraj določeno. Prinesene ali po pošti poslane pošiljke je treba pred izročitvijo pazljivo pregledati. Pregled opravi uradna oseba zavoda. V primeru, da so pripornikom poslani predmeti, ki jih po ZKP in PIP ne smejo imeti pri sebi, se odvzamejo. Sprejemati smejo tudi denar v neomejeni vsoti. Znesek, ki presega vsoto, ki jo smejo imeti pri sebi po PIP, se hrani kot njihov depozit in se vpiše v knjigo depozita. Denar, ki ga imajo na depozitu smejo uporabljati za nakup predmetov, ki jih po določbah PIP smejo imeti pri sebi oz. uporabljati. Denar lahko sprejemajo preko denarnih nakaznic in na obiskih. Med obiskom smejo priporniki z vednostjo paznika od obiskovalcev sprejemati denar v višini, ki ga smejo po PIP imeti pri sebi. Če sprejeta vsota denarja, presega znesek, ki ga v skladu z PIP smejo imeti pri sebi, so dolžni položiti višek na svoj depozit. Z dovoljenjem direktorja zavoda jim smejo pošiljke pošiljati tudi druge osebe ali ustanove, ki se ukvarjajo s humanitarno dejavnostjo. Svoje osebne stvari lahko izročijo obiskovalcu ali jih pošljejo iz zavoda po pošti šele potem, ko jo pregleda pooblaščen delavec zavoda.

3.9 Vzdrževanje osebne higiene pripornikov, zdravniški pregledi in delitev zdravil

Ob sprejemu v zavod se morajo priporniki okopati. Obleka, perilo, obutev in posteljnina, ki jo prinesejo s seboj, se po potrebi razkuži. Pri tem je treba paziti, da se stvari ne poškodujejo. Po potrebi se razkužijo tudi stvari, ki jih priporniki dobijo pozneje. Sami morajo skrbeti za osebno higieno in čistočo obleke. Potrebno jim je omogočiti, da lahko primerno vzdržujejo osebno higieno, higieno posteljnine in bivalnega prostora. Striženje in britje se jim omogoča po potrebi, britje pa vedno preden gredo na zaslišanje ali glavno obravnavo. Kopati se morajo najmanj dvakrat na teden. Pripornicam zagotavlja zavod kopanje vsak dan. Pripornikom, ki brez lastne krivde nimajo svojih sredstev, zagotovi zavod potrebna sredstva za vzdrževanje osebne higiene ter za druge najnujnejše potrebe. Posteljnino jim je treba zamenjati vsakih štirinajst dni. Osebno perilo lahko oddajo na pranje enkrat tedensko, lahko ga oddajo v pranje tudi svojim ožjim družinskim članom ob obiskih.

Vsakega pripornika najkasneje v 48 urah po sprejemu v zavod in pred odpustom iz zavoda pregleda zdravnik. Če ob odpustu odkloni zdravniški pregled, o tem podpiše pisno izjavo oz. paznik napiše uradni zaznamek. Če je ob sprejemu pripornika podan utemeljen sum, da je telesno poškodovan, ima nalezljivo ali drugo hujšo bolezen, ga mora zavodski zdravnik takoj pregledati. Na zahtevo pripornikov in z dovoljenjem pristojnega sodišča, jih lahko obišče in

pregleda zdravnik, ki si ga sami izberejo. Pri tem nosijo tudi stroške pregleda in prevoza, če se tak pregled opravi zunaj zavoda. Obisk in pregled zdravnika, ki si ga priporniki sami izberejo po PIP, se izvaja v času, ko zavodski zdravnik opravlja v zavodski ambulanti zdravstveno dejavnost. Priporniki, ki zbolijo ali so poškodovani, dobijo zdravniško pomoč v ambulanti zavoda. Če je potrebno zdravljenje v zdravstveni organizaciji, odredi zdravljenje na predlog zavodskega zdravnika, pristojno sodišče. Pristojno sodišče odredi hkrati tudi tiste ukrepe, ki so potrebni, da se prepreči beg ali dogovarjanje, ki bi lahko škodovalo uspešni izvedbi postopka. Direktor zavoda poskrbi za izvedbo odrejenih ukrepov in obvešča sodišče o izvajanju teh ukrepov. V nujnih primerih lahko odredi zdravljenje pripornikov v zdravstveni organizaciji direktor zavoda. O tem takoj obvesti pristojno sodišče.

Po navodilu zdravnika zavodski zdravstveni delavec pripravi predpisano terapijo za posameznega pripornika. Zdravila delijo pazniki po navodilih zdravnika. Priporniki so dolžni zaužiti zdravila pod nadzorom paznika. Slednji se prepriča o tem ali je zdravilo res zaužil. Zdravila, ki jih priporniki dobijo od svoje družine ali drugih oseb, le te izročijo pazniku, ki jih odda zdravstveni službi zavoda in se delijo po navodilu zdravnika.

3.10 Prehrana pripornikov

Dobivajo hrano, ki zadošča za ohranitev njihovega zdravja in popolne telesne sposobnosti. Dnevno morajo dobivati tri obroke hrane: zajtrk, kosilo in večerjo. Celodnevna hrana mora vsebovati 2.800 kalorij. Biti mora sveža, raznovrstna in vitaminska, okusno pripravljena ter razdeljena v primernih posodah z ustreznim jedilnim priborom. Z dovoljenjem pristojnega sodišča lahko zavod v mejah možnosti in pod strokovnim nadzorstvom zavodskega zdravnika zagotovi, da se priporniki hranijo na svoje stroške. Pri tem morajo biti podani utemeljeni varnostni razlogi. Priporniki, ki delajo, mladoletni in mlajši polnoletni priporniki ter nosečnice dobivajo hrano po normativih, ki veljajo za obsojence. Bolni priporniki dobivajo hrano, ki jo določi zdravnik zavoda. Kvaliteto hrane nadzoruje direktor zavoda ali oseba, ki jo on pooblasti. Pripornikom, ki iz verskih razlogov ne jedo določene vrste hrane, se v skladu z možnostmi zavoda zagotovi ustrezna nadomestna hrana.

3.11 Disciplinsko kaznovanje

Priporniki so lahko tudi disciplinsko kaznovani za disciplinski prestop, disciplinsko kazen pa sme izreči preiskovalni sodnik oz. predsednik senata. Disciplinski prestopki so:

- fizični napad na sopripornika, delavca zavoda ali drugo uradno osebo,
- izdelovanje, sprejemanje ali vnašanje predmetov za napad ali pobeg,
- vnašanje in izdelovanje alkoholnih pijač in narkotikov ter njihovo razpečevanje,
- kršitev predpisov o varstvu pri delu, varstvo pred požarom, eksplozijo in drugimi naravnimi nesrečami,
- ponavljajoče se kršitve hišnega reda zavoda,
- povzročitev večje materialne škode namenoma ali iz hude malomarnosti,
- žaljivo in nedostojno obnašanje.

Za disciplinske prestopke se lahko izrečejo disciplinske kazni, kot so prepovedi ali omejevanja obiskov in dopisovanja. Te omejitve ali prepoved obiskov ne velja za obiske zagovornika, zdravnika, varuha človekovih pravic ter za diplomatske in konzularne predstavnike države, katere državljani so priporniki. Paznik mora o vseh disciplinskih prestopkih pripornikov obvestiti direktorja zavoda, kateri nato poda pristojnemu sodišču pisni predlog za disciplinsko kaznovanje pripornikov. V predlogu je potrebno navesti opis disciplinskega

prestopka in dokaze. Sklep o izrečeni disciplinski kazni pristojnega sodišča je treba izročiti pripornikom takoj. Njegovo morebitno pritožbo zoper ta sklep se pošlje senatu pristojnega sodišču. Če je podan utemeljen sum, da so priporniki med prestajanjem pripora, storili kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, direktor zavoda o tem obvesti pristojno policijsko upravo in sodišče, ki je zoper njih odredilo pripor.

3.12 Odreditev posebnih ukrepov

Če paznik ugotovi, da se priporniki med seboj dogovarjajo v zvezi z izvedbo kazenskega postopka, obvesti o tem direktorja zavoda. Direktor zavoda, v nujnih primerih pa tudi paznik, sme premestiti pripornike v drug bivalni prostor. S tem se prepreči nadaljnje dogovarjanje. Pripornike se namesti v poseben prostor, če so privedeni z bega, zaloteni pri pripravi na beg ali pri njegovem poskusu in če se s silo upirajo ali drugače ogrožajo svojo varnost in varnost oseb v svoji bližini. Če drugače ni mogoče preprečiti ogrožanja ali povzročitve večje materialne škode, se lahko pripornike tudi vklene. O odrejenih ukrepih direktor zavoda takoj obvesti pristojno sodišče, ki odredi nadaljnje ukrepe.

3.13 Nadzorstvo pripornikov

Nadzorstvo nad ravnanjem s priporniki izvršuje predsednik okrožnega sodišča ali sodnik, ki ga on določi. Vendar mora vsaj enkrat na teden obiskati pripornike in jih, če misli, da je to potrebno, tudi brez navzočnosti paznikov vprašati, kako se z njimi ravna. Dolžan je ukreniti, kar je potrebno, da se odpravijo nepravilnosti, ki jih je zaznal pri obisku zavoda. Določeni sodnik ne sme biti preiskovalni sodnik.

3.14 Ravnanje ob smrti

V primeru smrti pripornika v zavodu, direktor zavoda nemudoma obvesti pristojno sodišče, generalnega direktorja UIKS in bližnje sorodnike. Predsednik pristojnega sodišča imenuje komisijo, ki ugotovi vzrok smrti. Komisijo sestavljajo preiskovalni sodnik, državni tožilec, direktor zavoda in zdravnik.

3.15 Razgovori s priporniki, izposojanje knjig in verske dejavnosti

Za razgovor z direktorjem in drugimi delavci zavoda so se praviloma dolžni predhodno prijaviti s pisno prijavnico. Če imajo med izvrševanjem pripora kakršnekoli težave ali stiske, se lahko pogovorijo s strokovnimi delavci zavoda (psiholog, pedagog, socialni delavec,...). Če gre za hude osebnostne probleme ali stiske, se lahko vedno obrnejo na paznika. Ta bo poskušal čim prej urediti potrebno za pogovor z ustreznim strokovnim delavcem zavoda. Direktor ali drug ustrezeni strokovni delavec zavoda mora z mladoletnimi priporniki kar najhitreje po sprejemu v pripor opraviti razgovor, najkasneje pa v treh dneh.

V zavodski knjižnici v skladu z dnevnim redom si lahko izposodijo leposlovne in druge knjige, ki so na seznamu knjig zavodske knjižnice. Knjige si izposojajo na podlagi predhodnega naročila na ustreznem obrazcu, sprejemajo in jih vračajo v zavodsko knjižnico preko delavca zavoda.

Zavod jim omogoča razgovore in verske dejavnosti, ki se izvajajo v zavodu, če za to izrazijo interes.

3.16 Izpustitev pripornikov

Zavod sme pripornika izpustiti na prostost samo na podlagi pisnega sklepa o odpravi pripora in to takoj po prejemu sklepa o odpravi pripora. Ob izpustitvi iz pripora je treba priporniku

izročiti vse njegove predmete in druge stvari, ki so mu bile odvzete v zavodu, ter neporabljen denar, ki je bil shranjen kot njegov depozit. Če je pripornik, ki je med izvrševanjem pripora delal, ob odpustu iz zavoda napoten na prestajanje kazni zapor v drug zavod ali oddelek, je dolžan upravljalec zbirke podatkov zavodu, v katerega je pristojno sodišče pripornika napotilo na prestajanje kazni zapor, nemudoma poslati tudi podatke o vrsti dela, delovnem mestu, trajanju dela, odsotnosti iz dela ter oceno o uspešnosti pri delu. Bivalni prostor v katerem je bival je dolžan urediti preden odide na prostost.

4 ZAKLJUČEK

S prihodom v pripor je pripornik omejen dvakrat in sicer prvič ker mu je odvzeta prostost in drugič, ker je nameščen v sobo in je tudi prostorsko zelo omejen. Pri nameščanju pripornikov v njihove bivalne prostore se srečujemo s prostorsko stisko v zaporih oz. priporih, tako dakomaj zadostimo minimalne prostorske standarde glede bivanja pripornikov. Na primer v celjskem priporu, v sobah, ki so praviloma namenjene za enega pripornika, nameščamo po dva pripornika in sicer tako, da uporabljamo postelje na pograd. Pri namestitvi pripornikov se predvsem oziramo na to, da ne nameščamo v isto sobo na primer kadilca in nekadilca, omejitve so tudi pri nameščanju mladoletnih pripornikov s polnoletnimi, za kar si moramo pridobiti ustrezna soglasja pristojnega sodnika in pa soglasje samega mladoletnika. V praksi pa je še nešteto primerov, ko moramo zaradi narave priporniku le te med seboj ločevati in iskati ustrezne rešitve.

Priporniki imajo po zakonu pravico do bivanja na svežem zraku najmanj dve uri na dan, tako da ostalih 22 ur preživijo v sobi. Tukaj bi posebej poudaril problem mladoletnih pripornikov, saj zakon ne predvideva njihovega daljšega bivanja na svežem zraku, kot je to zapisano za mladoletne obsojence. Vendar se v zaporih držimo priporočila varuha človekovih pravic, ki je ob enem od obiskov priporočil, da mladoletni priporniki bivajo na svežem zraku uro dlje kot ostali, podobno kot je to zakonsko določeno za mladoletne obsojence. Pomanjkanje gibanje priporniku skušamo nadomestiti z uporabo fitnesa, katerega smo pridobili s preureditvijo enega izmed bivalnih prostorov. Dnevno lahko imajo priporniki vsaj eno uro dodatno uporabo fitnesa, vendar jim fitnes nudi zgolj osnovno uporabo trenažerja, saj smo prostorsko omejeni. Dodal bi še, da lahko priporniki v času bivanja na prostem igrajo nogomet ali igrajo košarko.

Priporniki imajo pravico do obiskov s svojci praviloma enkrat tedensko v trajanju največ 30 minut. Zaradi prostorske stiske in pa prevelikega števila pripornikov imamo v našem zavodu tri termine za obiske, ki trajajo vsaj 30 minut, kot je zakonsko predpisano, za podaljšane obiske, to je več kot 30 minut pa nam enostavno zmanjka časa in prostora, pa tudi kadrovske smo podhranjeni, tako da zagotavljamo samo zakonske minimume.

Prav tako so priporniki v podrejenem položaju nasproti obsojencem pri delu, ki ga je v zavodih premalo, saj vsem, ki bi želeli delati dela ne moremo zagotoviti. Prednost dajemo že obsojenim, saj so praviloma varnostne ocene za pripornike strožje, prav tako pa večine pripornikov ne poznamo do te mere, da bi jim lahko zaupali delo v delavnicah, ki so varnostno nekoliko zahtevnejše.

Telefonski pogovori so prav tako časovno omejeni na najmanj dvakrat tedensko v trajanju 10 minut, zaradi premajhnega števila telefonskih govorilnic, pomanjkanja paznikov. Pri tem moram poudariti, da so telefonski pogovori pripornikov s svojimi zagovorniki, z veleposlaniki,

varuhom človekovih pravic izvzeti iz te zgoraj omenjene kvote, tako da lahko z njimi priporniki neomejeno kontaktirajo.

Za osebno higieno je poskrbljeno tako, da dvakrat na teden vozimo pripornike po skupinah v skupinske kopalnice, kjer jim je omogočeno tuširanje, zaradi prostorske stiske v bivalnih prostorih nimamo nameščenih tušev, ampak samo umivalnik. Prav tako omogočamo pranje perila v zavodski pralnici enkrat tedensko, kolikor pa želijo pa lahko svoja oblačila na obiskih oddajo svojcem in jim oblačila operejo doma. Dodal bi še, da v poletnih mesecih omogočamo redno vsakodnevno tuširanje, vendar gre vse na račun še dodatne obremenjenosti pazniške službe.

5 LITERATURA

Ustava. (1991) *Uradni list RS*, št. 33I/1991-I, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006

Zakon o kazenskem postopku. (2006) *Uradni list RS*, št. 8/2006

Pravilnik o izvrševanju pripora. (1999) *Uradni list RS*, št. 36/1999, 39/2002, 114/2004, 127/2006, 7/2007, 112/2007, 62/2008

Hišni red